

профільному класу варто запропонувати оригінальне дослідження художнього тексту, враховуючи знання з мистецтвознавства і психології.

Заздалегідь до проведення уроку учні отримують домашнє завдання пошуково-дослідницького характеру: підготувати повідомлення про виникнення імпресіонізму, його основні ознаки у живопису, музиці та літературі; про особливості виявлення імпресіонізму у творчості М.Коцюбинського.

Треба зауважити, що без «живого» слова вчителя, а надто вчителя літератури, повноцінний навчальний процес неможливий. Важко не погодитися з В.О. Сухомлинським, який писав: «У руках вихователя слово – такий же могутній засіб, як музичний інструмент в руках музиканта, як фарби у руках живописця, як різець і мармур у руках скульптора. Як без скрипки немає музики, без фарб і пензля – живопису, без мармуру і різця – скульптури, так без живого, трепетного, хвилюючого слова немає школи, немає педагогіки» [4].

Література

1. Остапчук В., Кравцова Т. Урок-дослідження як перспектива творчого розвитку учнів // Всесвітня література та культура. – 2003. – №9. – С. 5–9.
2. Римаренко В. Семінарські заняття в школі. – К.: Рад. школа, 1981. – 124 с.
3. Стрезикозин В. Организация процесса обучения в школе. – М.: Просвещение, 1964. – 280 с.

4. Сухомлинський В.О. Слово про слово // Вибрані твори у 5 т. – К., 1977. – Т.5. – С. 160.
5. Токмань Г. Сучасні навчальні технології та методи викладання української літератури // Дивослово. – 2002. – №10. – С. 39–45.

Анотації

У статті розглянуто проблеми формування читачької компетентності ліцеїстів у процесі комплексного вирішення питань сучасного викладання української літератури.

В статье рассматриваются проблемы формирования читательской компетентности лицеистов в процессе комплексного решения вопросов современного преподавания украинской литературы.

The problem of reading competence and its formation and the questions of complex solution of modern teaching at Ukrainian lessons are considered in the present article.

Ключові слова

Читацька компетентність, мотивація уроку, аналіз художнього твору, структурні елементи уроку, комунікативні навички.

Читательская компетентность, мотивация урока, анализ художественного произведения, структурные элементы урока, коммуникативные навыки.

Reading competence, motivation of the lesson, analysis of the fiction, structural elements of the lesson, communicative skills.

Роль полікультурної освіти старшокласників у становленні толерантної особистості

Олена НАФАНЕЦЬ,

учитель російської мови та світової літератури ліцею, спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист

Інтенсивне зростання інтеграційних суспільних процесів є важливою складовою розвитку сучасного світу, який характеризується прагненням країн інтегруватися в світовий соціально-культурний і освітній простір, зберігаючи при цьому національну своєрідність. Суть глобалізації полягає в розвитку взаємозв'язків і посиленні взаємозалежності між окремими країнами й географічними регіонами світу. Є багато визначень цього явища. У них акцент

зроблено на подоланні традиційних бар'єрів між націями, що існували в просторі і часі, створенні інтегрованішої та взаємозалежної світової економіки, всебічному поглибленні міжнародного поділу і кооперації праці, вибухоподібному зростанні обсягів фінансових трансакцій, фундаментальних структурних змінах у системі міжнародної економіки тощо. Найбільш прийнятним для українських реалій, з нашого погляду, є визначення О.Г. Білоруса: «Глобалізація — це об'єктивний соціальний процес, змістом якого є зростаючий взаємозв'язок і взаємозалежність національних економік, національних політичних, соціальних систем, національних культур і навколишнього середовища» [1].

З огляду на такі суспільні процеси метою статті ми обрали осмислення завдань полікультурної освіти, ознайомлення з досвідом полікультурної

освіти старшокласників ліцею при Донецькому національному університеті.

Проблема полікультурної освіти набуває актуальності та складності в багатонаціональному суспільстві. Сучасні педагогічні реалії потребують, з одного боку, врахування етнокультурного чинника, з іншого – створення умов для пізнання культури інших народів, виховання толерантних відносин між людьми.

Для розуміння суті полікультурної освіти мають значення праці Ю.Бромлея, В.Вавиліна, Л.Гумільова, М.Данилевського, В.Ключевського, А.Геллнера (розвиток етносів і їхніх культур); Е.Ільєнкова, Є.Кагана, В.Сластьоніна, Є.Шиянова, В.Шадрикова (культури відповідності освіти); В.Макєєва, З.Малькової, Л.Супрунової (теоретико-методологічні основи полікультурної освіти) та інших дослідників.

Прикладом полікультурності українського суспільства є Донецький регіон, в якому налічується більш як 120 національностей. На навчання в Донецьк приїжджають представники Китаю, Індії, Пакистану, Нігерії, В'єтнаму, Росії, Молдови, Азербайджану, Вірменії та інших країн світу. За таких умов полікультурна освіта молоді набуває дуже серйозного значення: від ознайомлення з іншою культурою і виховання толерантності до аналізу власної системи цінностей і пошуку нових масштабів та способів поведінки.

Головною ідеєю і метою полікультурної освіти в ліцеї під час проведення навчальних занять є формування особистості, здатної до активного співжиття в умовах багатонаціонального і полікультурного середовища, де основною цінністю є сама особистість, що поважає інші культури, вміє жити в мирі та злагоді з людьми різних рас, національностей, вірувань.

Серед завдань полікультурної освіти в ліцеї визначають:

- виховання учнів у душі культури світу, толерантності, гуманізму;
- створення умов, сприятливих для інтеграції особистості в світовий культурний простір;
- розвиток умінь і навичок продуктивної взаємодії з носіями різних культур [2].

Під час навчання старшокласників у ліцеї широко використовують інтерактивні технології. Уже традиційними стали такі методи, як «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Обери позицію», «Навчаючи – вчуся» тощо.

Прикладом ознайомлення ліцеїстів з духовними традиціями інших народів є уроки російської літератури. Пропонуємо план-конспект уроку російської літератури в 11 класі, проведений з використанням інтерактивних методів навчання.

План-конспект уроку російської літератури 11 клас

Тема: Гуманістичні ідеї російської літератури другої половини ХХ ст.

Структура уроку: урок-композиція, урок-монтаж, який охоплює доповіді вчителя і учнів, виразне читання, узагальнення матеріалу.

Підготовка до уроку: використання літературно-художніх і літературно-критичних журналів останніх десятиріч.

Хід уроку

I. Вступне слово вчителя

Формування проблемних питань

- Особливості розвитку культури в новому інтелектуальному просторі (відродження понять «добро», «милосердя», «людяність» та «покаяння»).

- Роль художньої культури в духовному оновленні людини.

- Звернення до загальнолюдських цінностей у прозі В.Распутіна, Ч.Айтматова, О.Вампілова, В.Шукшина.

- Роман О.Бека «Новое назначение»: поєднання відчуження совісті і небуденності.

- Які особливості історичного періоду кінця ХХ ст.? Що в ньому головне?

Яке майбутнє чекає на нас?

Що несе нам науково-технічний прогрес?

- Лірична поезія останніх років: багатство мотивів, високе призначення поезії.

II. Доповіді учнів

Пафос творчості А. Тарковського.

- «Кто я?» («И кто я перед этой дорогой? И чем похвалиться могу?»).

- Слово Майстра-поета.

- Необхідність духовного зусилля для осмислення чистої і простої поезії.

III. Сучасна проза (учитель і група учнів)

- У центрі уваги прозаїків – духовний розвиток нашого суспільства (герої роману Н. Думбадзе: «Душа человека во сто крат тяжелее его тела...»).

- Проза 60-х: пошуки героя, зв'язків минулого, сьогодення і майбутнього; 70-х: спроби зрозуміти витоки сучасного життя; 80-х: зображення людини – творця духовних цінностей; 90-х: повернення до духовних основ людини.

- Аналіз сучасних проблем суспільства, сучасна література; основні напрями:

- уроки минулого;

- переоцінка моральних цінностей;

- воєнна тематика;

- пошуки гармонії людини і природи;

- мотиви засудження зла, лицемірства.

- Драматургія і театр кінця ХХ ст. (п'єси О.Вампілова, М.Шатарова, О.Гельмана) («Если виноваты все, то не виноват никто»).

- Слово вчителя про втрату духовності, що висвітлюється в творах російських письменників. Роздуми про мораль, доброту, людську гідність принижених. Необхідність розвивати національну культуру, літературу, школу, літературознавство.

- Проза Федора Абрамова («Дом») («Главный дом человек в душе у себя строит. И дом тот ни в огне не горит, ни в воде не тонет. Крепче всех кирпичей и алмазов»).

- Заключне слово вчителя про літературу другої половини ХХ ст. як літературу гніву і літературу надії. «Екологія культури» – повернення культурної спадщини минулого, збереження найкращих надбань сьогодення. Ф.Іскандер – про втрату людяності, руйнування роду, байдужність до майбутнього.

IV. Результати уроку

- план і тези лекції;
- матеріали, підготовлені учнями;
- розвиток емоційності сприйняття та уміння узагальнювати, оволодіння знаннями з історії і теорії літератури;
- набуття учнями вміння давати морально-естетичну оцінку літературним творам;
- розвиток читацьких інтересів учнів.

Прикладом полікультурного виховання старшокласників є проведення фестивалю культури і творчості старшокласників «Синій птах», положення про який наведено нижче.

Положення Міжнародного фестивалю культури і творчості старшокласників «Синій птах»

I. Загальні положення.

1.1. Фестиваль культури і творчості «Синій птах» запроваджено методичним об'єднанням учителів іноземних мов ліцею при ДонНУ 28.08.2004 р.

1.2. Фестиваль проводять кожного року з вересня до квітня. Керівництво підготовкою і проведенням фестивалю «Синій птах» (далі – Фестиваль) здійснює постійно діючий організаційний комітет (далі – Оргкомітет).

1.3. Фестиваль має затверджену символіку.

1.4. У рамках Фестивалю проводиться щорічний конкурс дитячої і юнацької літературної творчості.

II. Мета і завдання.

2.1. Фестиваль ставить мету і вирішує завдання:

- залучення дітей до творчого процесу осягнення і розуміння моральних основ національної культури і духовного багатства народів, які живуть у Донбасі;
- виявлення юних авторів і створення умов для їхнього подальшого творчого зростання;
- заохочування особистісної індивідуальності дитини;
- розвиток художнього смаку, фантазії, ініціативи, прагнення до активної діяльності, працелюбності.

III. Організація Фестивалю.

3.1. Для підготовки і проведення Фестивалю створюють постійно діючий Оргкомітет.

3.2. До компетенції Оргкомітету входить:

- розроблення і затвердження символіки Фестивалю;
- затвердження робочої групи;
- затвердження переліку номінацій і програм Фестивалю;

- порядок підбиття підсумків Фестивалю і нагородження переможців;

- розроблення системи і форми заохочування;
- формування і затвердження складу конкурсної комісії, організація її роботи;
- вирішення питань інформаційного забезпечення Фестивалю;
- за потреби, внесення змін до Положення і складу Оргкомітету.

IV. Порядок проведення Фестивалю.

4.1. Фестиваль охоплює:

- конкурси дитячої і юнацької літературної творчості;
- сценічні виступи;
- виступи митців перед дитячими аудиторіями.

4.2. Заявки на участь у конкурсі можуть бути індивідуальними і груповими.

V. Оргкомітет.

5.1. До складу Оргкомітету можуть увійти представники євроклубу «Поліглот», ТРК «Україна», ТРК «ДОД», вірменської, російської, грецької, грузинської, китайської спільнот, літературного клубу «Синій птах», батьківського колективу ліцею при ДонНУ.

Організатор Фестивалю – літературний клуб «Синій птах», метою якого є формування і розвиток літературної творчості ліцеїстів, їхніх естетичних смаків та вподобань, залучення до національних традицій і культури рідного краю, до світу мистецтва. Ліцеїстам надається можливість брати участь у різних видах художньо-естетичної діяльності: написанні сценаріїв, постановці вистав, виконанні ролей, музичному оформленні, організації і проведенні фестивалів культури і творчості народів Донбасу.

Фестиваль проходить у ліцеї протягом чотирьох днів.

Першого дня Фестивалю діють виставки експонатів національної культури країн, мови яких вивчають у ліцеї: Франції, Німеччини, Англії, Греції. У ліцеї навчаються учні різних національностей близького і далекого зарубіжжя, які теж оформлюють і репрезентують експонати культури своїх країн. До оформлення виставок залучають національні спільноти м. Донецька. Для детального ознайомлення з культурними традиціями Грузії, Вірменії, Китаю та інших країн використовують відео- і фотоматеріали.

Другого дня Фестивалю учні і викладачі ліцею демонструють свої творчі досягнення у мистецтві слова (виставки збірок поезії), у декоративно-прикладному та співочому мистецтві. Організують виставки малюнків і фотографій учнів ліцею (Людмила Бондаренко, Дарини Лисакової).

Третій день – день театрального мистецтва. Театр літературного клубу представляє вистави за особистими сценаріями ліцеїстів і за мотивами художніх творів письменників, яких вивчають на уроках світової літератури. Так, у виставі за мотивами казки-феєрії М. Метерлінка «Синій птах» і сценарієм Аліни Ампілогової взяли участь сорок три ліцеїсти

як актори, танцюристи, виконавці пісенних композицій, помічники режисера.

Четвертий день – підсумковий. Разом з євроклубом «Поліглот» (керівник – учитель французької мови М.І. Ручка) літературний клуб проводить заключний етап пісенного конкурсу. Учні ліцею, представники національних спільнот, студенти ДонНУ одинадцятьма мовами світу виконують пісні, читають свої вірші.

Навчальні методи і форми проведення занять у ліцеї забезпечують засвоєння зразків і цінностей світової культури, культурно-історичного і соціального досвіду різних країн і народів; формують міжкультурні комунікації, а також розвивають толерантність до інших країн, народів, культур та соціальних груп; забезпечують взаємодію з представниками різних культур при збереженні власної культурної ідентичності.

Література

1. *Белорус О.Г., Лукьяненко Д.Г. и др.* Глобальные трансформации и стратегии развития: Монография. — К.: Ориане, 2000. — 424 с.
2. *Андрущенко В.П.* Культура. Ідеологія. Особистість / В.П. Андрущенко, Л.В. Губерський, М.І. Михальченко. — К., 2003.
3. *Солодка А.К.* Полікультурне виховання учнів старшої школи // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. праць / Редкол.: Т.І. Сущенко (відп. ред.) та ін. — Київ – Запоріжжя. — 2003. — Вип. 26. — С. 155–159.

4. *Борисенко В.П.* Вызовы современной эпохи и приоритетные задачи педагогической науки // Педагогика. — 2004. — №1. — С. 6–9.

Анотації

У статті розглянуто основні підходи щодо розуміння суті полікультурної освіти та запропоновано для ознайомлення зразки практичних навчальних і виховних заходів, які проводять у ліцеї при ДонНУ.

В статье рассматриваются основные подходы относительно понимания сути поликультурного образования и предложены для ознакомления примеры практических учебных и воспитательных мероприятий, которые проводятся в лицее при ДонНУ.

In the article basic approaches in relation to understanding of essence of multicultural education are examined, practical educational and educator measures which are used in a lyceum of Donetsk national university are offered.

Ключові слова

Глобалізація, полікультурна освіта, інтеграція, гуманізм, духовність, мистецтво, обдарованість.

Глобализация, поликультурное образование, интеграция, гуманизм, духовность, искусство, одарённость.

Globalization, multicultural education, integration, humanism, spirituality, art, gift.

Формування дискурсивної компетентності ліцеїстів

Ганна ЧЕРНОВА,

учитель англійської мови ліцею, спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист, відмінник освіти України

Поглиблення міжнародних зв'язків України, інтеграція до загальноєвропейських структур підвищують роль іноземних мов як важливого засобу міжкультурного спілкування. «Англійська мова так швидко поширюється, що для багатьох людей світу незабаром вона перестане бути іноземною», — каже

Девід Граддол. Опанування іноземної мови сьогодні пов'язане з успіхом дитини в дорослому житті, а також надає додаткові можливості для самореалізації особистості в сучасних умовах.

Сьогодні метою в опануванні іноземної мови є залучення до іншої культури. Її досягають шляхом набуття певної комунікативної компетентності, рівень якої має бути не нижчим за той, що дає змогу використовувати мову практично, тобто володіти іноземною мовою як засобом висловлення своїх думок.

Поняття комунікативної компетентності багатоглядне і містить кілька субкомпетенцій. Але найбільш значуща з них — дискурсивна. Поняття